
In memoriam

GUBITAK ZA REGIONALNU ANTROPOLOGIJU Povodom odlaska Zagorke Golubović (1930-2019)

Krajem zime, u Beogradu je preminula dugogodišnja univerzitetska profesorica antropologije, internacionalno priznati ekspert, Zagorka Golubović, poslednji preostali član slavne „*praxis*-generacije“ jugoslovenskih filozofa i sociologa. Već početkom šezdesetih godina prošloga veka, zajedno sa grupom kolega iz Zagreba i Beograda (Gajo Petrović, Miladin Životić, Danko Grlić, Svetozar Stojanović, Milan Kangrga, Mihailo Marković, Rudi Supek, Veljko Korać, Predrag Vranicki) distancirala se je od zvanične komunističke ideologije, dogmatskog marksizma i okrenula neomarksističkom humanizmu. Učestvovala je u radu legendarne „*Korčulanske letnje škole*“, koja je pored novolevičara ujedno privukla i niz drugih čuvenih filozofskih imena toga vremena (Habermas, Bloh, From, Lukač), i bila jedan od osnivača te član redakcije u svetu cenjenog časopisa „*Praxis*“, čije je objavljivanje kasnije bilo obustavljeno po nalogu političkog vrha SKJ. Pružila je podršku kako studentskom revoltu 1968., tako i Marku Nikeziću i Latinki Perović u njihovom sukobu sa Titom.

Svojim kritičkim intelektualnim i političkim delovanjem zajedno sa grupom ostalih kolega „novolevičara“ bila je svrstana u „disidente“, te po odluci SKS odnosno Skupštine Srbije udaljena sa Filozofskog fakulteta 1975. Pod pritiskom Zapada, toj grupi beogradskih sociologa i filozofa bilo je onda 1981. ponuđeno udomljenje u okvirima novoformiranog „Instituta za filozofiju i društvenu teoriju“, na kojem je ona godinama uspešno delovala, unapređujući međunarodnu saradnju u domenu humanističkih nauka. Pozni povratak na fakultet 1991. je predstavljao svojevrsnu satisfakciju za dugogodišnji dosledan intelektualni angažman, kao i naučno-istraživalačka pregnuća. Paralelno sa procesom urušavanja komunizma, snažno je istakla svoje radikalno građansko usmerenje, po čemu je bila bliska sa Miladinom Životićem a suprotstavljena Mihailu Markoviću.

Njen bogat naučni rad obuhvata niz značajnih studija, od kojih posebno vredni pomenuti sledeće: „Čovek i njegov svet u antropološkoj perspektivi“ (1973), „Antropološki potreti“ (1991), „Antropologija u personalističkom ključu“ (1997), „Izazovi demokratije u savremenom svetu“ (2003), „Pouke i dileme minulog veka. Filozofsko-antropološka razmišljanja o glavnim idejama našeg vremena“ (2006).

Najoriginalniji teorijski doprinos koji ostavlja za sobom predstavlja promišljeni pokušaj koncipiranja jedne *personalistički* usmerene antropologije, čime se je praktično približila generalnoj filozofskoj poziciji personalizma,

kojoj su pripadali takvi autori kao Emanuel Munije, Martin Buber, Romano Guardini, Gabriel Marsel, Maks Šeler, Žak Mariten, Nikolaj Berđajev, Martin Luter King Jr., te takođe i bivši poglavar katoličke crkve Karol Vojtila (Jovan Pavle II). U stvari, krećući se ka jednoj takvom filozofsko-antropološkom staništu, ona je prevalila dug put, počev od 1960. godine, kada je objavila jedan zapaženi članak o Munijeovom personalizmu, u kojem je utvrdila izvesne prednosti njegove koncepcije u odnosu na tradirani marksizam i egzistencijalizam, preko prihvatanja osnovnih programatskih ideja jugoslovenske praxis – filozofije, pa do kraja 90-ih godina, kada je konačno oblikovala svoju verziju personalistički profilisane antropologije.

Za njeno viđenje moderne antropologije karakteristične su sledeći nalazi: Za razliku od klasične antropologije koja se je bavila opisivanjem realnosti po sebi, društvene strukture i društvenih pojava, u modernoj su glavni predmet proučavanja *konceptualne šeme*, koje se mogu izražavati kako u pojmovima simbola i značenja, tako i u pojmovima kulturne prakse i akcije kao pojmovno posredovanje u svetu realnosti. Tako da ona biva u osnovi koncipirana kao *interpretativna* disciplina. Realnost je sada „shvaćena kao *kulturna konstrukcija*, tj. kao svet koji ne postoji bez i izvan domašaja kulturnog konteksta, što podrazumeva da je to reflektovani, interpretativno i simbolički izraženi svet, koji činjenice stvarnosti tumači kroz prizmu ljudske prakse i ljudskih motiva“.* Sledeći tom paradigmatском obratu u građenju antropoloških teorija ona je kroz niz radova pružila određene doprinose stasavanju tako usmerene teorijske perspektive unutar socijalne i kulturne antropologije u jugoistočnoj Evropi.

Zanimljivo je, da se slično ostalim – kako beogradskim, tako i zagrebačkim – „praksisovcima“ nije postarala oko pripremanja svog naslednika na katedri, koji bi na izvestan način nastavio njeno delo, poziciju praxis–filozofije u primeni na humanističke nauke i personalistički pristup antropologiji. Odlazak Zagorke Golubović predstavlja gubitak za regionalnu antropologiju, a njeno teorijsko delo sadrži vredne priloge koji će još biti predmet izučavanja. Takvo delo i takav intelektualni angažman kakve je ona realizovala kroz svoj život, zaslužuju poštovanje.

Dragan Jakovljević

* Navod dat prema: Z. Golubović: *Antropološki portreti*, Beograd 1991.